

REDAKTÖR

BIRGITTA ÖSTLING
0920-26 28 09
E-post: kulturen@nsd.se

FOTO: JOHN LINDSAY

John Lennon får eget frimärke

John Lennon pryder nu ett eget frimärke i USA. Lennons änka Yoko Ono och sonen Sean Lennon närvarade vid lanseringen på fredagen i Central Park, skriver New York Post.

Frimärket föreställer ett fotografi taget på John Lennon 1974 av Bob Gruen, som togs inför sångarens album "Walls and bridges" som släpptes samma år.

Hundratals fans köade vid lanseringen för att få tag i frimärkena, skriver tidningen. (TT)

Tilltalande läsning om den gode och onde

I en människa ryms både gott och ont. Extra tydligt var det i Fritz Haber (1868–1934), som för hundra år sedan fick Nobelpriset i kemi efter att ha lyckats framställa ammoniak industriellt. Därmed blev det möjligt att producera konstgödsel, vilket säkrade livsmedelsförsörjningen för världens snabbt ökande befolkning. Så långt allt gott.

Som ondskefull ter han sig däremot efter att ha lett utvecklandet av de stridsgaser som Tyskland tog till. Första världskrigets klorgas följdes av senapsgas och zyklon B, använd i förintelselägren under andra världskriget.

Om denna moraliskt tvivelaktiga människa, men otvivelaktigt begåvade vetenskapsman, berättar Lena Einhorn i det som enligt hennes efterord är "i högsta grad en dokumentärroman".

Redan tidigt ville Haber studera kemi och bli något stort. Innan han lämnade Breslau hade han träffat den 16-åriga Clara Immerwahr, också hon inriktad på att bli kemist, och mellan dem uppstod den övervetenskapliga reaktion som kallas personkemi.

Båda var av judisk börd och därmed dömda att stöta på svårigheter. Som kvinna var Clara dubbelt motarbetad, men tack vare begåvning och beslutsamhet blev hon landets första kvinnliga student och doktor.

I ord förblev Fritz full av respekt för Claras intellekt,

”Att läsa henne är som att bli personligt tilltalad av en initierad berättare som har mycket intressant och angeläget att förmedla.

NY BOK

Lena Einhorn
Geniet från Breslau
Natur & Kultur

mod och vägran att vika sig, men i handling visade han ignorans. Han gick alltmer upp i sitt arbete och vann erkännande, medan hon gick miste om alla möjligheter.

I mycket liknade de varandra, också när de framhävde varandras vändor – och sådana hade de. Utbrändhet kallades runt förä sekelskiftet för neurasteni, nervsvaghet, och ansågs orsakad av den snabba samhällsomvandling som elektriciteten, järnvägen och telegrafin förde med sig.

Det var en omvandlingens tid. Tyskland hade blivit ett enat rike, där industrin utvecklades snabbt, ekonomin blomstrade och hoppet spirade.

När kriget kom var det många judar som tog värning för att visa sin patriotism, i hopp om att bli fullt accepterade, men de förblev andra klassens medborgare. Fritz Haber drömde om att bli officer, men ratades på grund av sin judiska börd.

Revansch fick han när han utsågs till chef för Kaiser Wilhelminstitutet för fysikalisk kemi i Berlin och utvecklade den klorgas som skulle lösa upp dödläget på västfronten. Ett nödvändigt ont gjort i vällovligt syfte, löd den ynkliga ursakten. Fast kejsaren Wilhelm II ansåg det "Fantastiskt!" och utnämnde honom till krigshjälte och kapten.

Många framstående vetenskapsmän stödde kriget, men inte Habers vän Albert Einstein. Även Clara var starkt emot sin mans arbete, något hon till slut inte

Lena Einhorn har skrivit romanen "Geniet från Breslau".

FOTO: AGNETA ÅKESSON

kunde leva med.

Berättelsen om dessa människors öden formulerar Einhorn med en insikt och känsla som är angeläget tilltalande, i bokstavig mening. Att läsa henne är som att bli personligt tilltalad av en initierad berättare som har mycket intres-

sant och angeläget att förmedla.

Hon gör det i 171 korta kapitel. Också meningarna är korta. Dialogens repliker är ofta komprimerade. Historien, dåtidens samhällsutveckling och de ibland avancerade kemiska processerna blir beskrivna på ett

både begripligt och berörande sätt.

En upplysande och upplyftande läsoplevelse är det.

Hans Olov Ohlson
kulturen@nsd.se

FOTO: HENRIK MONTGOMERY/TT

Marianne Tufvesson gjorde årets översättning

Språkligt utmanande texter på franska är översättaren Marianne Tufvessons favoritarbetsmaterial. Nu får hon priset för Årets översättning 2017 av Sveriges författarförbund.

Tufvesson prisas för sin översättning av den franska för-

fattaren Édouard Louis självbiografiska roman "Våldets historia" som kom på svenska i fjol.

Enligt juryn har Marianne Tufvesson "med utsökt balans mellan djup inlevelse och eftersinnande distans gett ett i minsta detalj övertygande uttryck åt de skiftande rösterna".

Priset på 75 000 kronor delas ut under Bokmässan i Göteborg. Samtidigt får två andra översättare hederspris för sina arbeten: Tomas Håkansson för översättningen från polska av Andrzej Stasiuks "Östern" och Djordje Zarkovic för översättningen från kroatiska av Olja Savicevic Ivancevics "Adjö cowboy". (TT)